

СУЧАСНА ПОЛІТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ У ЛІНГВОКОГНІТОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Рецензія на монографію

**Яремко Я. П. Сучасна політична термінологія: на перетині когніції та комунікації.
– Дрогобич: Посвіт, 2015. – 434 с.**

Як засвідчує назва монографії Я. Яремка, ця наукова праця є комплексною динамічною характеристикою сучасної політичної термінології, здійсненою на основі міждисциплінарного підходу. Є всі підстави вважати, що *актуальність* обраної теми досить детально і повно обґрунтована, не викликає жодних сумнівів.

Концептуальні поняття сучасної політології в лінгвокогнітологічному аспекті ще не були предметом вивчення в українському мовознавстві. І власне Я. Яремко зумів це зробити зі знаком найвищої якості, дуже серйозно заглибився в тему і розкрив її надзвичайно потужно, всебічно й основне – професійно. Структура роботи добре продумана; вона складається з трьох основних розділів, які й дали можливість різнобічно розкрити тему.

Звертає на себе увагу перший розділ праці «*Терміносистема сучасної політології: від лінгвоцентризму до антропоцентризму*», у якому автор дає теоретичне підґрунтя обраній проблематиці. Цей розділ міг би бути окремою теоретичною працею, своєрідним підручником, який вводить читача в розуміння семантики словесного знака як синтезу когнітивних і мовних структур. Тут показано взаємодію терміна і дискурсу, як «веде себе» термін, зокрема термін-політонім, у практичному використанні, розкрито типологію політонімів, змальовано політичну картину світу та етнокультурні стереотипи українця у зіставленні зі стереотипами інших етносів тощо. Тут автор робить цілком слушні висновки про те, що національна політична картина світу – це психоментальний образ буття нації, що формується концептуальним знанням народу про себе, про своє буття. Представник етносу, а йде мова про українця, повинен зберігати в собі дух свого народу, який поєднаний у першу чергу з рідною мовою, а це є визначальним у формуванні менталітету народу. Якщо в людини відсутнє розуміння національно-культурної ідентичності, не закріплені належні когнітивні стереотипи, які є в ідеологічно культурній матриці етносу, вона стає «притягальною мішенню для пропагандистських маніпуляцій... ретранслятором чужих поглядів, заручником накинutoго їй, спотвореного «образу світу» (с.122).

Вельми важливим у праці є другий розділ «*Мова в антропоцентричній парадигмі Івана Франка – засновника національної школи політичного мислення*». У ньому показано роль І. Франка у висуненні інноваційних на той час ідей психолінгвістики, когнітивної лінгвістики, визначено його внесок у модернізацію національної політичної картини світу і в цілому – національного менталітету тощо. Останнім часом лінгвістична наука активно розвиває новий напрям – антропоцентризм, про що автор досить детально говорив у першому розділі дисертації. Стрижневою ж проблемою когнітивної лінгвістики є взаємодія мови, ментальності і культури або інакше – мови і свідомості. Як стверджує автор праці, посилаючись і на інших дослідників, ідеї І. Франка випередили на ціле століття тодішню філологічну думку. Він бачив, розумів, що перед українською культурою, українським словом постало нагальне питання здобувати, створювати нові слова, нові поняття. Тому, як пише автор дисертаційного дослідження, І. Франко методично й цілеспрямовано реалізовував вироблену ним стратегію – вивести українську мову з манівців

провінціалізму на європейські інтелектуальні обшири шляхом розбудови й збагачення української наукової мови.

Я. Яремко також методично й цілеспрямовано аналізує наукові праці І. Франка, простежує коли, в якій ситуації, в якому контексті він уживає те чи інше слово-термін з галузі філософії, психології лінгвістики тощо і приходять до висновку, що І. Франко завдяки наснаженій інтелектуалізмом культурно-подвижницькій праці кардинально модернізував українську когнітивну картину світу, зокрема й політичну, прищепивши, як пише автор цієї наукової розвідки, у свідомості тогочасного бездержавного українського суспільства прагнення до вищих загальнолюдських та національних цінностей. Новаторська інтелектуальна діяльність І. Франка, як стверджує Я. Яремко, заклала в українському мовознавстві підвалини для сучасної когнітивної лінгвістики, етно-, соціо- та психолінгвістики, теорії комунікації. Новаторське значення створеного І. Франком політологічного вчення є очевидним. Воно заклало, за словами автора монографії, підвалини не лише для становлення української терміносистеми сучасної політології, а й ідейно-духовну основу для становлення української людини державницького типу.

Треба відзначити, що цей розділ, присвячений І. Франкові, як і перший, складає враження цілісної, завершеної і цілком самодостатньої праці, яка також могла б бути окремим самостійним дослідженням.

Завершує цю оригінальну роботу третій розділ «*Концептосфера українського політичного дискурсу*», який насичений конкретним фактичним матеріалом, ілюстраціями, прикладами, цитатами з різноманітних наукових і художніх творів діячів української культури та вчених. Автор зупинився на детальному аналізі ключових концептів, таких як *ПОЛІТИКА, ДЕРЖАВА, НАРОД, НАЦІЯ, ВОЛЯ, СВОБОДА*, які, власне, й дозволяють виявити смисл буття народу. Саме вони слугують одними з вузлових категорій політології.

Як і повинно бути, кожен розділ завершується виваженими і глибокими висновками, що акумулюють сказане в тексті розділу. Грунтовними вважаю загальні висновки до наукової праці, які займають аж 12 сторінок тексту. Робота написана високим, добірним науковим стилем. Українська лінгвістична наука, без сумніву, збагатилася дуже потрібною і вагомим та важливою теоретичною (в першу чергу) працею, яка знайде своє гідне місце серед інших подібних праць, присвячених когнітивним дослідженням, концептосферам різних галузей суспільного життя.

Рецензована монографія Я. Яремка виявляє високу ерудицію автора; приємно вражають численні посилання, доцільне і влучне ув'язування в текст тієї чи іншої цитати з численних праць вітчизняних та зарубіжних учених. Автора цього дослідження сміливо можна поставити в ряд провідних українських учених-мовознавців. І все ж, як годиться, наведемо кілька дрібних зауважень.

По-перше, назва самої праці – «*Сучасна політична термінологія: на перетині когніції та комунікації*» – наштотувала на думку, що в ній буде проаналізована вся номенклатура зі сфери політології із очікуваним у таких випадках словником проаналізованих лексем. Натомість тут у третьому розділі розглянуті лише ключові концепти з цієї галузі. Правда, це ніскільки не зменшує ваги дослідження.

По-друге. Праця, на наш погляд, має теоретичний характер, насичена численними науковими термінами, причому серед них є чимало таких, які навіть відсутні у словниках. Безумовно, монографія такого рівня мусить використовувати увесь науковий апарат, який є у розпорядженні сучасної лінгвістичної науки. І все ж українським ученим треба сміливіше пропонувати відповідну термінологію, викувану на українських зразках, виробляти власне український науковий стиль, як це робив багато разів згадуваний у праці Іван Франко, а також інші українські вчені. Наприклад, у роботі кілька разів зустрічаються цікаві слова та вирази: *випрозорювати, випрозорюючи, «євроцентрична оптика сприйняття політичних*

реалій», «європейські інтелектуальні обшири», зрештою, як уже про це йшлося, ціла робота написана бездоганним науковим стилем.

Далі, на с. 26 автор дає порівняння українських словникових дефініцій з російськими, але не коментує їх, тому не завжди зрозуміло, з якою метою це зроблено і в чому суть;

Звичайно, що це дрібні технічні недогляди, які ніяк не впливають на саму роботу, не знижують її високої наукової вартості. Монографія Ярослава Петровича Яремка без усяких сумнівів заслуговує найвищої оцінки і є вагомим внеском в сучасне українське мовознавство, де лінгвокогнітологія перебуває на етапі становлення.

Микола Лесюк
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри слов'янських мов
Прикарпатського національного
університету ім. Василя Стефаника,